

Originalni naučni rad

UDK 316.728:[687.5+745/749](497.11)“1783/1784”

930.85(497.11 Београд)“17”

316.343-058.12:929 Изет Мехмет-паша

Драгана Амедоски*

Историјски институт Београд

РАСКОШНИ ПРЕДМЕТИ ЈЕДНОГ БЕОГРАДСКОГ МУХАФИЗА: ИЗЕТ МЕХМЕТ-ПАША (1783–1784)**

Апстракт: У последњих неколико деценија употреба луксузних предмета у Османском царству постала је врло привлачна тема за османисте и предмет многих студија које се односе на различите периоде, места и аспекте. Циљ овог рада је да се позабави наведеном темом и на примеру једног београдског мухафиза покаже каквим луксузним предметима је располагао и шта је са собом у Београд донео један припадник високих османских кругова (комади накита, одевни предмети, крзна, оружје израђено од племенитих метала и украшено драгуљима и други предмети). У раду су изнети резултати истраживања превасходно заснованог на подацима из заоставштине османског великодостојника, београдског мухафиза Изет Мехмет-паше (1723–1784), који је служио као велики везир у Османском царству два пута (1774–1775, 1781–1782). У фокусу су луксузни предмети који су припадали њему лично и његовом домаћинству у периоду када је био на челу Београда (1783–84). Два пописа заоставштине који се чувају у Османском архиву Председништва државних архива Председништва Републике Турске у Истанбулу, а који су у раду коришћени, пружају увид у предмете који су затечени у његовом дому у Београду када је умро. Највећим делом то су предмети које је Изет Мехмет-паша са собом донео у Београд, када је ступио на дужност, али се може претпоставити да су великим делом набављени на Балкану, с обзиром на то да је претходно боравио у Пловдиву. Међу његовим стварима налазили су се и предмети из Европе (као што су сатови), што указује на аспекте економских и културних односа између Истока и Запада и путеве међународне трговине који су пролазили кроз Београд. Употреба вредних и ретких предмета у служби статусних симбола одражавала је политичку моћ више османске класе Београда и друштвену диференцијацију међу Османлијама.

Кључне речи: Османлије, Београд, 18. век, Изет Мехмет-паша, луксузни предмети, друштвена елита

* dragana.amedoski@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете и науке Републике Србије „Од универзалних царстава ка националним државама. Друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану” (Ев. бр. 177030).

Почев од осамдесетих година 20. века османистика се полако окренула од друштвено-економских ка културним студијама. Употреба луксузних предмета и одеће била је једна од области која је привукла посебно интересовање. Коришћењем или некоришћењем извесне робе људи изражавају своје културне преференце и статус, а истраживања њихових потрошачких навика пружају важна сазнања о једном друштву и његовој култури у одређеном тренутку (Faroqhi 2000, 15).

У европској и турској историографији на ову тему објављено је више радова који су поставили опште оквире унутар којих се ова истраживања крећу (Artan 2000, 107–200; Artan 2010, 113–146; Establet, Pascual 1994; Faroqhi, Neumann 2003; Fekete 1960, 3–30; Fekete 1965, 615–638; Rogers 1987, 39–53; Seng 1991). Постојеће студије баве се углавном највишим друштвеним слојем, члановима владајуће династије и политичке елите који су концентрисани у престоници, имућним породицама и појединцима који су живели у највећим градовима царства као што су Истанбул, Бурса, Каиро, Дамаск. Што се тиче територије данашње Србије, једини радови који се из одређеног угла баве овом тематиком су монографија *Приватни животи у српским земљама у освић модерној доба*, чији је уредник Александар Фотић (Фотић 2005), и коауторски рад Татјане Катић и Драгане Амедоски о поклонима упућеним из Београда османској војсци 1598. године (Катић, Амедоски 2016, 133–149).¹

Ова истраживања се не баве само робом која се куповала, већ и робом која се добијала путем поклона. Османски владари су члановима породице, државним службеницима, војсци, народу и представницима страних држава давали поклоне како би обезбедили легитимитет власти, оданост поданика и одржавање пријатељских односа с другим државама.² И они сами су, за узврат, примали поклоне као израз захвалности и верности. Поклони су дељени превасходно приликом ступања новог султана на престо, рођења деце, када су приређиване свечаности обрезивања принчева, као и за време Бајрама и Невруза (Dingeç 2009, 1057). Уобичајени поклони били су комади одеће, тканине, теписи, посуђе финије израде и материјала, оружје, књиге, а од 17. века и кинески порцелан (Reindel-Kiel 2009, 37–88).

Султани су посебну пажњу поклањали даривању војске. Поклони су варирали у зависности од ранга примаоца; то су могли бити непромочиви огртачи од чоје за ниже, кафтани са посребреном дугмади и од скупљих материјала за више официре, док су паше и везири добијали хилате, раскошно украшено оружје, турбане и слично (Катић 2001, 51–54, 103; Катић, Амедоски 2016, 135).

1 Што се тиче остатка Балкана можемо набројати свега неколицину радова: Nan 1958, 115–135; Mazalić 1961, 223–236; Bejtić 1974, 147–167; Amedoski 2016, 179–212.

2 Размена поклона играла је важну улогу у дипломатским односима Османског царства. Приликом бирања поклона помно се разматрао чин и ранг примаоца и дародавца, а уз то се вршило и поређење с претходним поклонима (Müderrişoğlu 2014, 271).

Током османске владавине на Балкану, који географски и културолошки припада Европи, ислам је био владајућа религија. Разарајући рат Свете лиге (1683–1699) често је био оцењиван као прекретница и главни фактор, односно окидач за интересовање Османског царства за Запад и његова технолошка достигнућа (Gradeva 2007, 770). Ова тенденција је настављена и током Периода лала (1718–1730) када је дошло до још интензивнијег отварања Османског царства ка обичајима и култури Западне Европе. Ово време је чак окарактерисано и као време екстраваганције и расипништва. Београд је у периоду који је предмет нашег интересовања остао главни саобраћајни чвор на трговачкој магистралу између Леванта и Средње Европе. Порта је одржавала позитивни биланс у трговачким односима с Аустријом. Беч је подстицао продор своје младе индустрије на источно тржиште (Тричковић 1992, 127).

Припадници виших друштвених слојева и имућнији становници Османског царства били су врло осетљиви на класне разлике и друштвену хијерархију. Потрошња и њено показивање били су универзалан начин којим су се људи издвајали – путем одеће коју су носили, хране коју су јели, животиња које су јахали, задужбина које су оснивали, броја робова које су поседовали (Peirce 2007, 221). Примарни извори за проучавање ових сегмената људских живота у османско доба су пописи заоставштине (тур. *tereke defterleri*, *muhallefat defterleri*, *metrukut defterleri*). Они се у османистици већ дуго користе у студијама материјалне културе и дистрибуције богатства.³ Ова документа садрже информације, као и разлог или околности везане за смрт особе на коју се односе. Уз то, укључују и податке о друштвеној групи којој је особа припадала – да ли се ради о занатлији, трговцу, војнику, верском функционеру, функционеру централне државне администрације, као и информације о верској припадности. У случају да је та особа имала много дугова и у случајевима конфискације, имовина преминулог је продавана на јавној аукцији (*sûk-i sultânî*) (Gradeva 2007, 773).

Главни део ових докумената садржи списак имовине која треба да буде подељена међу наследницима, али то не мора да буде цела имовина, нарочито у случају привременог боравка, службеника или особе која се одселила из свог места живљења. У регуларним случајевима, списак треба да укључује сву непокретну имовину и личне ствари покојног – од кућа, винограда, чифлика, дућана, млинова, али не поља која су на миријској земљи, преко књига, накита, одеће, оружја, покућства, животиња, житарица, ретко осталу храну, предмете и материјале везане за посебну врсту занимања, новац, оно што им други дугују. У пописима су обично дати неки детаљи везани за регистроване предмете, попут боје, врсте материјала, а често и порекло предмета и његова марка. Уз сваку ставку на

3 Иналцик и Баркан су били међу првима који су користили ову врсту извора (Barkan 1966, 1–479; İnalçık 1953, 51–75).

списку стоји и њена новчана вредност. Ипак, неки подаци указују на то да нису сви предмети које појединац поседује уношени у попис. Неки су поклоњени, дати или једноставно продати непосредно пред смрт завештача, а дешавало се да неки буду и украдени (Gradeva 2007, 773–774).

* * *

Београдски мухафиз,⁴ Изет Мехмет-паша (1723–1784), рођен је 1723/24. у једном селу надомак места Чаршамба, у близини града Болуа. У изворима се помиње и као Изет Мехмет-паша из Болуа или тебердар, односно балтација.⁵

Након доласка у Истанбул, примљен је у балтацијски оџак Старог двора. После извесног времена постављен је за главног халифу дворске писарнице и ову титулу је носио све док није постао паша. Убрзо након што је султан Мустафа III (1757–1774) ступио на престо, он је унапређен (Süreyya 1996, 849).⁶

Током своје каријере имао је честе успоне и падове. Године 1774. добио је звање везира и кајмакама, а затим је постављен за великог везира (од 10. августа 1774. до 6. јула 1775) (Тричковић 1971, 325). Убрзо је разрешен дужности, а имовина му је одузета (Süreyya 1996, 849).⁷ С Порте је послат у Ајдин, а неколико месеци касније постављен је за валију Египта. Наредних година био је намесник у Ичилу, Сивасу, Ерзуруму, Раки. Почетком 1781. поново се успео на положај великог везира – од 20. јануара 1781. до 25. августа 1782. Недуго затим, опет је смењен с ове дужности и

4 Од краја 17. века мухафиз Београда (*Belgrad muhâfizi*) био је званични назив за све београдске паше, команданте Београда и намеснике провинције. У склопу класичне војно-административне поделе Османског царства на ејалете као најкрупније војно-управне јединице, састављене од више санџака, установа мухафиза карактеристична је за угрожена гранична подручја и тврђаве, у које је увођена ради њихове одбране или из посебних стратегијских разлога. У почетку је установа мухафиза била привремена, да би од краја 17. века почела да се поистовећује с редовном управом у граничним областима и да буде стална управна функција. Дужности мухафиза одговарале су његовој функцији команданта и намесника једног строго граничног подручја, чији се поредак заснивао на његовој улози одбране Османског царства од Аустрије. Као највиши представник Порте на овом серхату, мухафиз Београда био је задужен да чува заведени поредак, да одржава ред међу разним родовима многобројне војске, да се стара о одржавању тврђаве, о напретку и насељавању земље, да штити рају од насиља и друго (Тричковић 1971, 297–298, 301).

5 Тебердари или балтације носе оружје у виду штапа од дрвета или гвожђа који с једне стране има месец, а с друге стране изгледа као секира. Основани су за време Мурага II (1421–1451). За тебердаре су бирани млади и крупни људи. Били су претходница војске и уклањали ствари на путу које су ометале кретање војске (Pakalın 1993, 429).

6 Доступно на <https://islam.ansiklopedisi.org.tr/izzet-mehmed-pasa> (10.10.2019).

7 *Ibid.*

прогнан у Пловдив, а имовина му је још једном конфискована (Süreyya 1996, 849).⁸ У једном документу који се односи на његово разрешење, султан Абдулхамид I (1774–1789) наводи да се меша с неваљалим људима и да му је шурак умешан у корупцију.⁹

Из Пловдива је 6. јануара 1783. послат за мухафиза Београда. Пошто је одуговлачио с одласком, почетком фебруара опоменут је да одмах крене за Београд како би његов претходник могао да преузме своју нову дужност (Тричковић 1971, 325). Савременици су га описивали као паметног, човека од поверења, достојанственог, предусретљивог, док га је султан Абдулхамид I окарактерисао као летаргичног и претерано спорог.¹⁰

Умро је на дужности у Београду, марта 1784. године (Тричковић 1971, 325). Његово турбе је подигнуто у близини џамије султана Махмуда, где је било гробље чланова посаде Горњег града и чиновника умрлих у Београду, заједно с турбетима осталих везира умрлих на дужности мухафиза Београда. Турбе Изет Мехмет-паше уцртано је на једном аустријском плану тврђаве из 1789. године, поред капије кроз коју се улазило у двориште Везировог сараја. Његов положај одговарао би месту на коме се данас налази Дамат Али-пашино турбе (Тричковић 1973, 52).

После његове смрти, ствари су му запечаћене, а затим је царским ферманом именован мубашир¹¹ који је уз знање капицибаше,¹² Џабарзаде Ибрахим-аге, требало да их попише.¹³ Не ради се о његовој целокупној имовини, већ само о делу имовине која је била уз њега, док је био на привременој дужности у Београду.

Предмети које је Изет Мехмет-паша поседовао говоре нам о његовом животном стилу и амбијенту у коме је живео. Дужност коју је обављао у Београду, однос с палатом и званичне везе које је одржавао, били су један од начина на који је стицао материјална добра, скупе предмете и богатство. Овде мислимо на комаде накита, кафтане, квалитетне тканине, оружје, покућство изразито лепе и квалитетне израде. Путем предмета и ствари које је користио стичемо слику о укусу времена и о томе који су то предмети у другој половини 18. века били престижни. У то време луксузна

8 Иначе, конфискација је била регуларна процедура са имовином особа које су починиле кривично дело, биле прогнане или убијене. Од 18. века процес заплене је постао чешћа пракса, што указује на чињеницу да је држава која се суочавала са тешким финансијским проблемима користила сваку прилику да напуни државну касу. (Amedoski 2016, 181–182; Tomar 2006, 65; Telci 2007, 146–148; Öğün 1999, 372–380).

9 Доступно на <https://islam-ansiklopedisi.org.tr/izzet-mehmed-pasa>; приступљено 10.10.2019.

10 *Ibid.*

11 Султанов повереник задужен за одећени временски ограничен задатак.

12 Титула официра дворске страже капиција. На ову дужност су обично именовани искусне капиције или синови везира и угледних паша. Они су стално били уз своје владаре и обављали важне задатке.

13 Istanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Ali Emiri, Sultan Abdülhamid I (AE.SABH.I) 00346, 24224.

роба није циркулисала на слободном тржишту, већ је била искључиво доступна и поклањана припадницима владајућих кругова и друштвене елите. Сматрала се луксузном зато што је била нова, драгоцене, израђена у ограниченом броју или егзотична (Kaňçal-Ferrari 2017, 53).

* * *

Први, обимнији попис заоставштине Изет Мехмет-паше који смо у раду користили започиње списком многобројних књига пронађених у пашиној личној библиотеци. Дела попут Курана, збирки фетви, књига о исламском мистицизму, историји, поезији, диванској и мистичкој књижевности, збирки арапске поезије, говоре о његовом високом образовању, различитим интересовањима, и о томе да је имао навику да чита. Међу књигама је било више јединствених примерака, неке од њих су израђене пером познатих калиграфа и хафиза тог времена.¹⁴

На попис књига се надовезује накит. У османској култури накит украшен драгоценим камењем имао је улогу да покаже позицију и моћ особе која га носи. Када је реч о мушкарцима, превасходно мислимо на прстење. Изет Мехмет-паша је имао више прстења: прстен с великим смарагдом, прстен с великим црвеним рубином који је био у омоту,¹⁵ прстен с великим дијамантом,¹⁶ два прстена с великим дијамантом у златној кутији.¹⁷

Богато украшени предмети из покућства, попут различитих кутија, прибора за писање, посуђа чине следећу групу. Побројани су и сатови које је имао, а који говоре о модерним елементима у ентеријеру пашине куће.

Следећу групу чине одевни предмети, односно хилати, џубета, огртачи, бињиши, контуши, минтани, постављени, обрубљени и украшени разноврсним крзнима. Многа од крзана су врло вредна: самуровина, хермелин, рис, веверица, лисица, куна златица. Ту је и муф (*kolçak*) и неколико турбана (*destâr*). Ови комади дају извесну представу о стилу одевања мушких припадника високих друштвених кругова у другој половини 18. века. Ту су побројани и други једноставнији комади одеће које је паша свакодневно користио.

Следе комади оружја, углавном богато украшеног и инкрустираног, као и различита војна опрема.

14 *Ibid.* Највећи део луксузних предмета које је паша поседовао је из пописа са овом сигнатуром, тако да ћемо напомену стављати само код предмета који потичу из другог мањег пописа заоставштине.

15 ВОА, *Торкарџи Сарай Мүзеџи Арђиви Дефтерли* (у продужетку TS.MA.d) 04671.

16 *Ibid.*

17 *Ibid.*

Како попис одмиче, губи се и редослед у пописивању предмета. Тако међу пописаним пашиним предметима можемо да пронађемо трагове његове кућне апотеке из које можемо видети да је поседовао противотров за све¹⁸ и један велики противотров.¹⁹ Вероватно се ради о биљним мешавинама какве су у то време справљане као врста универзалног лека. У посебним кутијама чувани су бурмут, нека уља, као и цимет, вероватно такође у медицинске сврхе, с обзиром на његова бројна лековита својства. Важно место у пашиној апотеци заузимао је *оуг*, који је још познат под именом *алој* или *аіар*, познат као посебно делотворан код реуме, бронхитиса, стомачних тегоба. Поред тога, смола овог дрвета коришћена је и уместо тамјана (Катић, Амедоски 2016, 140).

Покућство је било прилично богато и разноврсно. Ту је била једна велика златна вага, позлаћени фењер, затим више сребрних огледала, једно од њих постављено кадифом, бројаница од сандаловине украшена бисерима²⁰ и још две бројанице од алојевог дрвета. У заоставштини је било и више чешљева који су припадали женским члановима породице: златни чешаљ украшен ситним дијамантима и рубинима, још један златни чешаљ украшен дијамантима, рубинима и смарагдима и једна футрола за чешаљ с бисерима, украшена ситним смарагдима. Поменућемо и полумесец од слоноваче, сребрне држаче за свеће, три мала сребрна сталка за свеће, мрежу за комарце, две виолине, две посребрене пепељаре. Три сребрна туга и један тут без врха.

У списку су посебно груписане животиње. Углавном су то били коњи различитог порекла: албански, босански, шуменски, јањански, бањалучки и др. Међу животињама је било и мазги.

Одевни предмети и крзна

Начин одевања и спољашњи изглед једне особе давали су информације о рангу и статусу особе (Reindel-Kiel 2017, 144–145). У складу с овим, султани своје поданике нису награђивали медаљама, као што је то био случај у Европи, већ поклањањем огртача части – хилата, а дворски службеници су део својих плата добијали у тканинама и одећи (Atasoy 2002, 761).

Хилат (*hilat*) (Pakalin 1993, 833) – Свечани свилени кафтани опточени или скроз постављени крзном, били су заправо хаљине које су носили султани и припадници њима блиских кругова (Phillips 2015, 112). Почев од 16. века пракса њиховог даривања постала је редовна. Ношени су приликом формалног појављивања и били визуелни сигнал о високом рангу особа које их поседују. Одевање хилата било је праћено и адекватним аксесоа-

18 Tām bād-zehr.

19 Kebir bād-zehr.

20 TS.MA.d 04671.

ром – богато украшени турбани, обућа или чизме, опрема попут мачева и другог оружја, седла, узенгије од племенитих метала, украшене драгоценим камењем и друго. Материјали и декорација одеће такође су носили посебно значење, па је тако припадницима улеме била својствена једна врста хилата, а државницима друга (Phillips 2015, 117). Изет Мехмет-паша располагао је с неколико хилата: један од њих био је широких рукава и постављен крзном степске лисице, затим хилат широких рукава од зелене чоје, опшивен кожом, хилат од чоје с огртачем, вунени хилат с огртачем.

Џубе (*cübbe*)²¹ – Џубета или одоре, карактеристичне превасходно за верске службенике, сређу се и међу одевним предметима Изет Мехмет-паше: ѓубе од зеленог кашмира постављено самуровином,²² ѓубе од розе кашмира постављено самуровином, тешко ѓубе од самуровине опшивено наранџастим кашмиром,²³ ѓубе од хермелина опшивено кашмиром, ѓубе од риса опшивено тамно црвеним кашмиром.

Огртач (*kerrâke*) – Ови огртачи су били варијанта ѓубета, само тањег. Израђивани су од вуне и мохера. Они које су носили султани и великодостојници били су опшивени крзном, најчешће самуровином.²⁴ Изет Мехмет-паша је поседовао више оваквих огртача. Радило се о уским огртачима беле, црне, боје ораха, израђеним од вуне. Нажалост, писар није прецизирао о којој врсти вуне се ради. Претпостављамо да је у питању скупља вуна, попут кашмира, с обзиром на то да су два огртача богато декорисана златним фигурама сунца.

Огртач (*harvani*)²⁵ – Ово је био један од најраскошније украшених пашиних одевних предмета. Ради се о огртачу од крзна риса опшивеном кадифом бакарно зелене боје с бисерним шарама у виду сунца.

Бињиш (*biniş*)²⁶ – Међу његовим стварима сређемо и бињише. Бињиш од плаве чоје, бињиш од кашмира постављен крзном од хермелина, бињиш од моаре²⁷ постављен крзном од хермелина, бињиш од самуровине опшивен тамноцрвеним кашмиром,²⁸ бињиш од зелене чоје постављен самуровином, бињиш од чоје са сребрном дугмади, бињиш од тамноцрвене чоје постављен крзном лисице.

21 То је била нека врста одоре, мантије, коју су најчешће носили верски службеници. У том случају су били од чоје и црне боје. Носила су их и световна лица (Škaljić 1966, 243).

22 TS.MA.d 04671.

23 *Ibid.*

24 Обичај је био да се преко њих облачи крзно с великом крагном (Pakalın 1993, 243).

25 Врста мушког огртача који је вероватно назив добио по сиријском граду Хаврану (Škaljić 1966, 323).

26 Широки огртач од чоје (најчешће црвене) с дугачким рукавима. У Турској се огртање свечаним бињишом сматрало једном врстом одликовања (Škaljić 1966, 144).

27 Од француског *moiré*, тканина која је мешавина свиле, памука или вуне, на чијој се површини истичу валовите пруге.

28 TS.MA.d 04671.

Контуш (*kontoş*)²⁹ – Паша се одевао и у контуше. Имао је више комада украшених вредним крзнима: контуш од тамноцрвене чоје обрубљен крзном мошусног јелена, контуш од светлозелене чоје обрубљен самуровином, контуш од светлозелене чоје обрубљен црним крзном, контуш од љубичасте чоје обрубљен крзном риса.

Минтан³⁰ – Имао је и један минтан, без оковратника, са сребрном дугмади.

Међу одевним предметима било је више њих пописаних као крзна. Она су била обрађена у виду разних огртача и постављена или опшивена на разним врстама тканина. Међу крзнима Изет Мехмет-паше било је највише самуровине, која је важила за најскупље и најцењеније крзно: оштра самуровина без крагне и оковратника опшивена зеленом чојом, светлосмеђа самуровина опшивена тамноцрвеном чојом,³¹ чиста самуровина опшивена хизанском чојом,³² оштра светлокестењаста самуровина опшивена црвеном вуненом тканином,³³ самуровина опшивена чојом светлозелене боје са широким рукавима, 12 комада самуровине обрађене у московском стилу, самуровина опшивена наранџастом чојом са узаним рукавима. Неки комади самуровине су били израђени и у посебном стилу, као што је, на пример, московски. Било је више комада од хермелина: крзно од хермелина постављено љубичастом вуненом тканином са широким рукавима, узано крзно од хермелина постављено зеленом вуненом тканином, крзно од хермелина опшивено љубичастом вуненом тканином. Ту су била и друга вредна крзна попут крзна риса с узаним рукавима, опшивеног светлоцрвеним кашмиром, светлокестењасто веверичје крзно с узаним рукавима постављено кашмиром сивомрке боје,³⁴ крзна црне лисице, крзна куне златице, крзно степске лисице. Сва та крзна чувао је у осам сандука за крзна обложених кадифом, произведених у Бечу.

Оружје и војна опрема

Изет Мехмет-паша је као неко ко је припадао високим војним круговима имао више комада раскошно украшеног оружја. Поседовао је више ханџера (*hançer*), гадара, (*gaddâre*),³⁵ богату колекцију сабљи (*seyf*) и још неколико појединачних комада хладног оружја друге врсте. С обзиром на

29 Врста капута коју су носили татарски бегови (Škaljić 1966, 414; Pakalın 1993, 293).

30 Мушка хаљина до паса од чоје, сукна или памучне тканине, с дугим уским рукавима, на грудима се преклапа (Škaljić 1966, 464).

31 TS.MA.d 04671.

32 *Ibid.* Хизан, област у близини Битлиса, на југоистоку Турске.

33 TS.MA.d 04671.

34 *Ibid.*

35 Врста теже криве сабље која је имала оштрицу с обе стране (Škaljić 1966, 287).

то да је ово било време смањења употребе хладног оружја и његове замене ватреним оружјем, не изненађује што се међу његовом колекцијом оружја нашло више пиштоља и пушака различите израде и порекла. Међутим, количина и разноликост оружја могу указати и на то да је имао посебно интересовање за оружје.

Међу ханцерима се издваја један луксузни комад са златном дршком на чијем врху су по један мали и средњи дијамант и рубин и један велики смарагд, са златном футролом и ланцем. На ханцеру недостаје један дијамант. Још један богато декорисани ханцер имао је дршку од јасписа, која је украшена са четрдесет дијаманата мање и средње величине, а на његовом врху су били мали рубин и смарагд. Поменућемо и један ханцер једноставније израде, с драгуљима и ланцем; један камен недостаје.³⁶

Имао је и више гадара. Две гадаре су биле од сребра с позлатом, а десет њих имало је само позлату.

На списку његове заоставштине било је доста сабљи. Једна од сабљи је била опточена златом, рубинима и смарагдима. Нажалост, била је оштећена и недостајало јој је 13 камена.³⁷ Поред тога, ту је била и силахдарска сабља са златним корицама и дршком и са сребрном врпцом, сабља, односно палаш, с једним дијамантом средње величине на дршци са западњачким украсима од злата и гвожђа.

Био је ту и један скупоцени нож с драгуљима и с ланчићем,³⁸ шиш³⁹ са златним корицама и дршком, два сребрна копља с позлатом, четири топуза од чистог сребра с позлатом, и уз њих иду четири футроле од сребра, топуз од сребра украшен мотивима руже.

Од ватреног оружја имао је више пушака и пиштоља. Пиштољ украшен златом на чијем врху се налазио смарагд и који је имао једну цев; један пиштољ инкрустиран легуром бакра и цинка, а други сребром и позлатом, пиштољ са једном цеви украшен коралима. Од пушака ту су биле три шешане:⁴⁰ сребрна шешана, једна украшена слоновачом и једна од сребра украшена слоновачом. Међу пушкама је и ловачка пушка украшена коралима, произведена у Алжиру.

Паша је поседовао и ексклузивне комаде војне опреме, као што су на пример: тоболац украшен бисерима и смарагдима, сребрни позлаћени амови и узде с панциром с вратњаком и с дуплим штитником за очи, који има мрежицу на ивици, нови танки сребрни амови и узде с позлатом, сребрни коњски амови с позлатом, амови и узде украшени корали-

36 TS.MA.d 04671.

37 *Ibid.*

38 *Ibid.*

39 Шиљаста железна шипка с три ивице на врху као бодез за пробадање панцир-кошуља (Škaljić 1966, 590).

40 Врста дуге пушке код које унутрашњи део цеви има шест издубљених пруга (Škaljić 1966, 587).

ма, сребрне узенгије с позлатом. Имао је и више опасача: шест од њих прекривених сребром и позлатом, златни опасач украшен на ивицама ситним, а у средини средњим дијамантима. Ту су била и два сребрна штапа, седам сребрних чаушких палица, сребрни поклопац за палицу. Издваја се и златна навлака за чакију украшена ситним дијамантима.⁴¹ Изет Мехмет-паша је поседовао и једну сребрну чутуру и шест филцаних футрола за чутуру украшених сребрним везом.

Тканине

Тканине су имале посебно место како у приватном, тако и у церемонијалном, јавном животу Османског царства. Квалитет османских луксузних материјала достигао је врхунац у класичном периоду, нарочито у 16. и раном 17. веку, док је у 18. веку знатно опао, заједно с падом економије. У класичном периоду тканине попут тешке свиле су се производиле различитим техникама (*kemhâ*, *dibâ*, *serâser*) (Ipek 2012). У 18. веку, они су замењени лакшим материјалима с мањим шарама. У исто време, смањена је употреба златних и сребрних нити, а густина основе се смањила. Овај тип материјала, на коме се уочавају ове промене називан је *nev-zuhûr* у кројачким књигама и другим изворима (Tezcan 1993, 35). Модерне технике ткања увозиле су се превасходно посредством блиских веза османског двора с Француском (Ipek 2012). У првој половини 18. века француски трговци су освојили османско тржиште одеће увезене са Запада. Текстил и вунена одећа су чинили највећи део француског извоза у османску престоницу (Gradeva 2007, 793). Током целог османског периода одећа са Запада остала је луксуз, превише скупа за скромне купце. Високи захтеви за свилом и производима од свиле били су углавном покривани материјалима из Индије, кашмирима и муслинима и свилом из Персије. Чак и у 18. веку, Венецијанци су задржали доминантну позицију у производњи и трговини брокатом, дамаскином и плишем. И Холанђани су успели да добију део тржишта од њихових плишева. Французи су изгледа започели с извозом свиле у Истанбул после 1738, а нова трговина је доживела просперитет у раним 1750-им (Eldem 1999, 34–65).

Значајан део текстила био је намењен за поклоне. Сваке године су мисије изасланика које су плаћале годишњи порез султану пролазиле кроз Београд. Као што је била процедура с угарским изасланицима, тако је било и с дубровачким дипломатама, од којих се очекивало да изврше поделу поклона међу провинцијским властима. На врху листе поклона упућених великодостојницима биле су отмене тканине (Reindel-Kiel 2013, 151).

41 TS.MA.d 04671.

Западњачке тканине и производи су се на локалним пијацама над-метали с онима с Истока (*hindi, lahor, acem, samarkanlı*), из других крајева Царства (*mosul, istanbul, sakız, kerbela, bagdadi, haleb, şam, misir, cezair, bursa, manisa*) или Балкана (*izladi, etreboli, selânik, serfice, yanboli*) (Gradeva 2007, 797–798).

Изет Мехмет-паша је имао више примерака финих материјала, различитог порекла. Неки од њих су: кадифа с цветовима, наранџасти брукат,⁴² атлас с цветовима, црна кадифа са ситним сребрним нитима, платно произведено у Сирији, плави тафт произведен у Бечу, љубичаста кадифа произведена у Бечу, плави атлас са сребрним нитима.

Покућство

У османским кућама није било тешког намештаја, својственог домова на Западу. Тканине изразитог дизајна биле су основни елемент сваке османске куће, од палата, па до најскромнијих домова (Atasoy 2002, 761). Куће богатих биле су опремљене и декорисане различитим текстилима, теписима, ћилимима или свиленим везом који су покривали под, ниским каучима, јастучићима, различитим врстама покривача од финих материјала, чоје, кадифе, кашмира, издашно ишараних сребрним и златним нитима, од скувих материјала и престижним техникама украшавања, а на зидовима су биле окачене различите завесе (за прозоре, врата, огњишта). Голе површине углавном нису биле цењене, тако да предмети обично нису били остављани без украса (Reindel-Kiel 2017, 144–145).

Сецаде, ћилими, покривачи, јастуци – Изет Мехмет-паша је имао један ћилим из Багдада, о коме извор, нажалост, не даје више детаља. Такође је располагао и с преко десет тигрових кожа, које је вероватно користио у свом дому као зидни или подни украс. Имао је више сецада, што говори о његовој привржености Богу и устаљеној навици да клања. Издвојићемо једну, која је додуше била дотрајала, али је с обзиром на порекло из Ушака, града у западној Анадолији који је био османски центар за производњу тепиха, била високог квалитета. Поред тога, на списку су још две које су биле украшене танким везом, једна је била браон боје, а друга од кашмира.

Финим танким везом био је украшен и један јорган од наранџастог кашмира. Прилично велики број скупочених покривача, говори да се велика пажња посвећивала опреми за кревете и да су некада ти меки предмети више вредели од било ког другог предмета у кући (Нап 1958, 126). Дупли покривач браон боје, покривач од црне кадифе, покривач од љубичасте кадифе, сва три су израђена у Бечу. Затим дупли покривач од

42 *Kemhâ* – чиста свила. Више о томе видети у: Atasoy et al. 2001.

љубичасте чоје са ситним сребрним украсима, покривач од тегет чоје с позлаћеним и сребрним нитима, покривач од црне кадифе с украсима од филца. Међу покривачима су и два ихрама, покривача за диван, један је украшен шарамом у виду цветова нара, а други алжирски ихрам тамноцрвене боје. Осим покривача, део опреме за кревете чинили су и луксузно украшени јастуци. У Изет Мехмет-пашином дому било је, на пример, шест нових јастука израђених од тамноцрвене кадифе у бечком стилу и украшених позлаћеним тракама.

Почев од 18. века, припадници османских кругова блиских двору, којима је припадао и Изет Мехмет-паша, почели су да показују посебно интересовање за све врсте луксузних западњачких производа и предмета који су коришћени у унутрашњем дизајну. У Београд су из Европе стизали комади који су на посебан начин оплемењивали домове декорисане у оријенталном стилу. Ово говори о интересу београдске османске елите за европске уметничке форме.

Сатови – Пристизање ручних и зидних сатова у османско друштво било је виђено као његово отварање према иновацијама, насупротив општој претпоставци османског отпора према новим идејама и достигнућима (Göcek 1987, 104–106; Murphey 1983, 287–297). Њихова распрострањеност у високим османским круговима кроз дипломатску размену поклона некада је чак била и резултат иницијативе самих прималаца. Нажалост, пописи заоставштине нам не дају више детаља о њиховом изгледу. Цене сатова показују да су они били сматрани скупим *per se* или су били произведени од скувих материјала, те су били луксузна имовина која је одговарала животном стилу њихових власника (Kurz 1975).

Луксузни примерци сатова којима је располагао Изет-паша и који су коришћени у његовом домаћинству су вредни пажње. То су били: један мали златни Марквик сат с ланцем, два емајлирана златна сата с ланцем, један стари Марквик сат с гравуром и с ланцем, један кућни сат у витрини који избија сате (*Frenk çalar saat*). Уз то, међу његовим стварима је био и један златни ланац за џепни сат с бисерима.⁴³

Током прве половине 18. века сатови су полако почели да престају да буду ствар престижа и постали су доступни ширим круговима османског друштва. Ипак, финији и богатије украшени примерци су свакако били ствар престижа. На почетку су они били прерогатив богатих, искључиво припадника војног staleжа. Касније су џепни и зидни сатови почели да се појављују и у јефтинијим верзијама, срећу се и у пописима заоставштине занатлија и улеме, од којих су неки били осредњег имовинског стања. Међутим, изгледа да су они ипак задржали свој значај у смислу колекционарских примерака, али су постепено почели да се користе у свакодневной употреби (Gradeva 2007, 790).

43 TS.MA.d 04671. Фирма Markwick & Co. чији су сатови некада имали посебан углед у Турској. У изворима се користи вулгаризовани облик *mârkâvît* (Redhouse 1996, 1655).

Финцани, шоље, тањира и остало посуђе и есцајг – Окренутост Западу у кући Изет Мехмет-паше превасходно се огледа у предметима коришћеним у дневној соби. Издвојићемо комплет од 12 финцана произведених у Саксонији и комплет од шест финцана лајпцишке производње с емајлираним зарфовима.⁴⁴ Ту је био и комплет лајпцишког посуђа: тањир, чаша, две ћасе, девет тањира с мотивима листа платана. Било је и чаша, ћаса, тањира и другог сличног посуђа од кинеског порцелана и кристала.⁴⁵ Вредна су пажње и два зарфа за финцане украшена дијамантима,⁴⁶ као и позлаћени сребрни сланик и сребрни цедњак. Од 18. века, као нова ставка приликом даривања великодостојника, срећу се различите врсте драгоцених кашика. Ово говори и о новим навикама у јелу и коришћењу различитих кашика за слатко, компот и друго (Reindel-Kiel 2013, 145–146). И међу пашиним покућством наилазимо на више кашика украшених седефом, коралима, ћилибаром.

Прибор за писање – И квалитет прибора за писање зависио је од статуса његовог власника. У складу с тим, могао је бити од метала, бронзе, сребра, па чак и од злата (Pakalin 1993, 468). Међу затеченим пашиним прибором за писање издваја се неколико предмета финије израде: два сребрна дивита (перница с мастионицом), од тога један за мали писаћи сто, један ланчић за дивит израђен од срме, три сребрне песковнице, бронзане маказе за папир.

Кутије, бочице, кадионице и други некатегорисани раскошни предмети – У култури становања ренесансног периода у Европи кутије и кутијице играле су значајну улогу, а биле су у ствари најмања варијанта тада важног покућственог предмета – шкриње. Ово се задржало и у потоњем периоду. Кутије су служиле за одлагање накита, појасева, украса, разних ситница, писама и докумената. Може се претпоставити да су израђиване од кости, метала и дрвета које је било сликано, обложено текстилом или украшено инкрустацијом и да су биле занатски дотеране (Нан 1958, 118).

Изет Мехмет-паша је поседовао више њих: мала златна кутија,⁴⁷ велика кутија за *оуд* украшена дијамантима,⁴⁸ три сребрне кутије за *оуд*, кутија за уље са шест малих дијаманата и једним малим рубином, 22 кутије за бурмут бечке производње, мале кутије од седефа украшене златом у којима је чуван цимет, кутија из Саксоније. Од бочица ту су била два комплета сребрних бочица за ружину водицу, позлаћена сребрна бочица за лек, бочица за лек украшена драгуљима и дијамантима и кашика.⁴⁹

44 Украшене металне чашице у којима стоје финцани, шољице.

45 У 16. веку кинески порцелан се поклањао султанима, да би од друге половине 17. века почео да се среће и међу поклонима упућеним осталим великодостојницима (Reindel-Kiel 2013, 143–144).

46 TS.MA.d 04671.

47 *Ibid.*

48 *Ibid.*

49 *Ibid.*

Део инвентара његовог домаћинства чиниле су и две јеврејске кадионице, једна од њих сребрна. Муслимани су их користили за паљење различитих миомириса. Резиденција Изет Мехмет-паше је поседовала и распршивач за ружину водицу, што је било свеприсутно у кућама припадника виших друштвених слојева.

Кочије и паланкин

Кочије нису биле прерогатив само највиших османских кругова, већ су их користили и други имућни појединци. Њихова цена, заједно с коњима који су их вукли, била је висока и могла би да се упореди с ценом просечне куће. Имајући у виду ко су били њихови власници и колико их ретко срећемо током 18. века, можемо закључити да су биле ретка појава и можемо их сматрати статусним симболом (Gradeva 2007, 791). Уз то, међу коњима које је поседовао неки су били искључиво коришћени за кочије.

Поред кочија, паша је имао још једно транспортно средство – паланкин. Будући да се радило о носиљци – возилу, њега је носило четворо људи или две мазге. Носиљка је имала покривен кров, о чему говори податак да је међу стварима пописан и покривач за паланкин, као и девет сребрних лопти које су биле на врху носача крова. Такве носиљке с покривеним кровом су личиле на кочије. Обично су их користили великодостојници и биле су показатељ друштвеног положаја.

Закључак

Изет Мехмет-паша, београдски мухафиз, у свом поседу је имао доста луксузних предмета, превасходно оријенталног порекла. Претпостављамо да су многи од њих били с Балкана, тачније из Пловдива, с обзиром на то да му је непосредно пре доласка на ту дужност имовина два пута конфискована и да је ту почео изнова да се „кући”. Међутим, евидентан је и приличан број предмета из Западне Европе. Употреба ових предмета указује на све веће окретање османског друштва ка Западу. Они укључују џепне и зидне сатове, тканине, кочије, оружје, неке комаде намештаја, покућство. Порекло неких је експлицитно идентификовано, док код других није, али је извесно да су страни – на пример артикли од стакла, столице, огледала. Поменути предмети били су у то време друштвена обележја и као такви доступни само припадницима највиших друштвених слојева. Раскошни предмети су сакупљани, коришћени, дељени и опет поклањани. Након смрти њихових власника, они су опет завршавали у царској благајни.

Извори

Istanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Ali Emiri, Sultan Abdülhamid I (AE.SABH.I) 00346, 24224.
BOA, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d) 04671.

Литература

- Amedoski, Dragana. 2016. Ostavština Mehmed-paše Kukavice. *Prilozi za orijentalnu filologiju* 65: 179–212.
- Artan, Tülay. 2000. „Aspects of the Ottoman Elite’s Food Consumption: Looking For ‘Staples’, ‘Luxuries’, And ‘Delicacies’ in a Changing Century”. In *Consumption Studies and the History of Ottoman Empire 1550–1922, An Introduction*, ed. Donald Quataert, 107–200. New York: State University of New York Press.
- Artan, Tülay. 2010. Eighteenth-Century Ottoman Princesses as Collectors: From Chinese and European Porcelain. *Ars Orientalis (Globalizing Cultures: Art and Mobility in the Eighteenth Century)* 39: 113–146.
- Atasoy, Nurhan, Walter B. Denny, Louise W. Mackie, Hulya Tezcan. 2001. *İpek: Imperial Ottoman Silks and Velvets*, ed. Julien Raby, Alison Effeny. London: Azimuth Edition Limited.
- Atasoy, Nurhan. 2002. „Ottoman Silk Fabrics”. In *Ottoman Civilization 2*, ed. Halil İnalcık and Günsel Renda, 760–787. Ankara: Ministry of Culture.
- Barkan, Ömer Lütfi. 1966. Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545–1659). *Belgeler III (5–6)*: 1–479.
- Bejtić, Alija. 1974. Lični i kućni komfor u Bosni i Hercegovini XVIII vijeka. *Jugoslovenski istorijski časopis* 3–4: 147–167.
- Dingec, Emine. 2009. Osmanlı Sarayında Eski Bir Türk Geleneği: Yeni Yıldı Hediyeyeleşme. *Turkish Studies* 4 (8): 1055–1073.
- Eldem, Edhem. 1999. *French Trade in Istanbul in the Eighteenth Century* (The Ottoman Empire and its heritage, vol. 19). Leiden: Brill.
- Estabiet, Colette and Jean-Paul Pascual. 1994. *Famille et fortunes à Damas. 450 foyers damasceinsens 1700*. Damas: Presses de l’Ifpo.
- Faroqhi, Suraiya. 2000. „Research on the History of Ottoman Consumption: A Preliminary Exploration of Sources and Models”. In *Consumption Studies and the History of Ottoman Empire 1550–1922, An Introduction*, ed. Donald Quataert, 15–44. New York: State University of New York Press.
- Faroqhi, Suraiya and Cristoph. K. Neumann, (ed.) 2003. *The illuminated table, the prosperous house: food and shelter in Ottoman material culture*. (Beiruter Texte und Studien (BTS) 73. Türkische Welten 4). Würzburg: Ergon in Kommission.
- Fekete, Lajos. 1960. Das Heim einestürkischenHerrn in der Provinzim XVI. Jahrhundert. *Studia Historica Academiae Scientiarum Hungaricae* 29 (5): 3–30.
- Fekete, Lajos. 1965. XVI. Yüzyıl Bir Taşra Efendisinin Evi. *Bellekten XXIX (115–116)*: 615–638.
- Фотић. Александар (ур.) 2005. *Привајни живој у српским земљама у освиј модерној доба*. Београд: Clio.

- Göcek, Fatma Müge. 1987. *East Encounters West. France and the Ottoman Empire in the Eighteenth Century*. New York: Oxford University Press.
- Gradeva, Rossitsa. 2007. „On ‘Frenk’ Objects in Everyday Life in Ottoman Balkans: the Case of Sofia, mid-17th– mid-18th centuries”. In *Relazioni Economiche tra Europa e mondo islamico, secc. XIII-XVIII/ Europe’s Economic relations with the Islamic World, 13th-18th centuries*, Atti della „Trentottesima Settimana di Studi, Fondazione Istituto Internazionale di Storia Economica „F. Datini” Prato, 1–5 Maggio 2006, a cura di S. Cavaciocchi, 769–799. Prato: Datini.
- Telci, Cahit. 2007. Osmanlı Devletinde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci. *Tarih İncelemeleri Dergisi XXII-II*: 145–166.
- Tezcan, Hülya. 1993. *Atlaslar Atlası: Pamuklu, Yün ve İpek Kumaşlar Koleksiyonu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Han, Verena. 1958. Orijentalni predmeti u renesansnom Dubrovniku. *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom 6–7*: 115–135.
- İnalçık, Halil. 1953. 15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Kaynakları. *İktisat Fakültesi Mecmuası 15 (1–4)*: 51–75.
- İpek, Selin. 2012. „Ottoman Fabrics During the 18th and 19th Centuries”. In *Textiles and Politics: Textile Society of America 13th Biennial Symposium Proceedings*, Washington, DC, September 18. – September 22. Доступно на: <https://digitalcommons.unl.edu/tsaconf/697>; приступљено 10.10.2019.
- Kaňçal-Ferrari, Nicole. 2017. „Golden Watches and Precious Textiles: Luxury Goods at the Crimean Khans’s Court and the Northern Black Sea Shore”. In *The Mercantile Effect, Art and Exchange in the Islamicate World during the 17th and 18th Centuries*, ed. S. Babaie, M. Gibson, 51–61. London: Gingko Library.
- Катић, Срђан. 2001. *Јејен Осман-џаша*. Београд: АПП.
- Катић, Тајјана и Драгана Амедоски. 2016. Дарови за османску војску: прилог историји материјалне културе Београда у 16. веку. *Гласник Ејнографској инстџијуја САНУ 64 (1)*: 133–149.
- Kurz, Otto. 1975. *European clocks and watches in the Near East*. London: Warburg Institute – University of London.
- Mazalić, Đoko. 1961. Popis ostavštine i rasulo sarajevske porodice Selaka. *Prilozi za orijentalnu filologiju 10–11*: 223–236.
- Müderrişođlu, Aşen. 2014. Ottoman Gifts in the 18th Century through the East-West Perspective. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 34: 269–276.
- Murphey, Rhoads. 1983. „The Ottoman Attitude Towards the Adoption of Western Technology: The Role of the Efrenci Technicians in Civil and Military Applications”. In *Contribution à l’histoire économique et sociale de l’Empire ottoman*, ed. Jean Louis Bacqué-Grammont and Paul Dumont, 287–298. Leuven: Editions Peeters.
- Öğün, Tüncay. 1999. „Osmanlı Devleti’nde Müsadere Uygulamaları”. In *Osmanlı*, C. 6, ed. Güler Eren, 371–383. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Pakalın, Mehmet Zeki. 1993. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, II, III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Peirce, Leslie. 2007. „The material world: ideologies and ordinary things”. In *The Early Modern Ottomans: Remapping the Empire*, ed. Virginia H. Aksan and Daniel Goffman, 213–232. Cambridge: Cambridge University Press.

- Phillips, Amanda. 2015. „Ottoman Hil'at: Between Commodity and Charisma”. In *Frontiers of the Ottoman Imagination*, ed. Marios Hadjianastasis, 111–138. Leiden: Brill.
- Redhouse, Sir James W. 1996. *A Turkish and English Lexicon*. Beirut: Librairie du Liban.
- Reindel-Kiel, Hedda. 2009. Power and Submission. Gifting at royal circumcision festivals in the Ottoman Empire (16th–18th centuries). *Turcica* 41: 37–88.
- 2013. „Osmanlı Yöneticileri Lüks Tüketimi ve Hediyeleşme”. In *İSAM Konuşmaları Osmanlı. Düşüncesi – Ahlâk – Hukuk – Felsefe-Kelâm*, haz. Seyfi Kenan, 137–151. İstanbul: ISAM.
 - 2017. „The Empire of Fabrics: The Range of Fabrics in the Gift Traffic of the Ottomans, Inventories of Textiles – Textiles in Inventories”. In *Studies on Late Medieval and Early Modern Material Culture*, eds. Thomas Ertl – Barbara Karl, 143–164. Göttingen: Vienna University Press.
- Rogers, J. Michael. 1987. „An Ottoman Palace Inventory of the Reign of Beyazid II”. In *Comité international d'études pré-ottomanes et ottomanes. VIth Symposium, Cambridge, 1st–4th July 1984*, ed. Jean-Louis Bacqué-Grammont and Emeri van Donzels, 39–53. İstanbul: Divit Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Seng, J. Yvonne. 1991. *The Üsküdar Estates (tereke) as Records of Daily Life in an Ottoman Town, 1521–24*. unpub. PhD. diss. University of Chicago.
- Süreyya, Mehmed. 1996. *Sicill-i Osmanî*, 3, İstanbul: Numune Matbaacılık.
- Tomar, Cengiz. 2006. „Müsâdere”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* c. 32: 65–67. İstanbul: ISAM.
- Тричковић, Радмила. 1971. Списак мухафиза Београда од 1690. до 1789. године. *Историјски часопис* 18: 297–329.
- 1973. Београдска тврђава и варош 1739–1789. године. *Годишњак прага Београда* 20: 49–88.
 - 1992. Београд под турском влашћу 1521–1804. године. *Зборник за оријенталне студије* 1: 93–137.
- Škaljić, Abdulah. 1966. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.

Примљено: 15.10.2019.

Одобрено: 15.11.2019.

Dragana Amedoski

Luxury items of a Belgrade muhafiz: Izzet Mehmet Pasha (1783–1784)

Abstract: In the last few decades the consumption of luxury goods in the Ottoman Empire has become a very attractive topic for the researchers and subject of many studies. The paper addresses the aforementioned topic and presents the items which belonged to a high Ottoman dignitary stationed in Belgrade as a paradigm of wealth, luxury and life-style of the high Ottoman society. The Belgrade muhafiz Izzet Mehmet Pasha (1723–1784) served twice in the capacity of Grand Vezier in the Ottoman Empire (1774–1775, 1781–1782) and as a governor of the Belgrade fortress (1783–84), where he eventually died. The paper focuses on the luxurious items belonging to him personally and to his household while he was governing Belgrade. Two inheritance registries – kept in the Ottoman Archives of the Prime Minister’s Office in Istanbul – were used for the purpose of analysis. The belongings found at his Belgrade household when he died included pieces of jewellery, clothes, fur, weapons made of precious metals decorated with gems and other items. Most of the items were brought by Izzet Mehmet Pasha to Belgrade when he was appointed to the duty, but it can be assumed that they were mostly purchased in the Balkans, taking into consideration that his previous post was in Plovdiv. There were also items brought from the Western Europe, such as clocks, indicating aspects of economic and cultural relations between East and West and international trade routes passing through Belgrade. Consumption of the valuable and rare items as status symbols reflects the political power of the higher Ottoman class of Belgrade and social differentiation among the Ottomans.

Key words: Ottomans, Belgrade, 18th century, Izzet Mehmet Pasha, luxurious items, social elite